

FACTSHEET PLEEGZORG 2016

Soms kunnen kinderen (tijdelijk) niet bij hun ouders wonen, omdat het opgroeien of opvoeden daar niet goed gaat. Als ouders vrijwillig hulpvragen of de kinderrechter besluit dat een uithuisplaatsing noodzakelijk is, dan worden kinderen bij voorkeur opgevangen bij pleegouders, aangezien deze vorm van opvang in gezinsverband het dichtst bij de natuurlijke situatie staat. Pleegzorg is een vorm van jeugdhulp die onder de Jeugdwet en daarmee onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten valt. Pleegouders worden in eerste instantie binnen de familie of in het sociale netwerk gezocht. Pleegzorg kent verschillende vormen, voor korte en langere tijd, bij crisisopvang en in deeltijd. Bij de hulp aan jeugdigen en hun ouders wordt altijd zoveel mogelijk maatwerk geboden.

Er zijn in Nederland 28 (regionale) jeugdhulporganisaties die pleegzorg aanbieden. Deze werken landelijk samen onder de noemer 'Pleegzorg Nederland' op het gebied van voorlichting en werving. Pleegzorg Nederland is onderdeel van de brancheorganisatie Jeugdzorg Nederland. Deze factsheet is samengesteld op basis van de cijfers die zijn aangeleverd door alle (regionale) pleegzorgorganisaties.

In 2016 is een nieuwe manier van registreren gebruikt waarbij alleen unieke pleegkinderen zijn geteld. De nieuwe werkwijze sluit beter aan op de registratie die ook voor het CBS wordt gehanteerd. Door- en overplaatsingen binnen de pleegzorg zijn niet meer meegeteld. Hierdoor is een aantal cijfers in deze factsheet niet te vergelijken met voorgaande jaren.

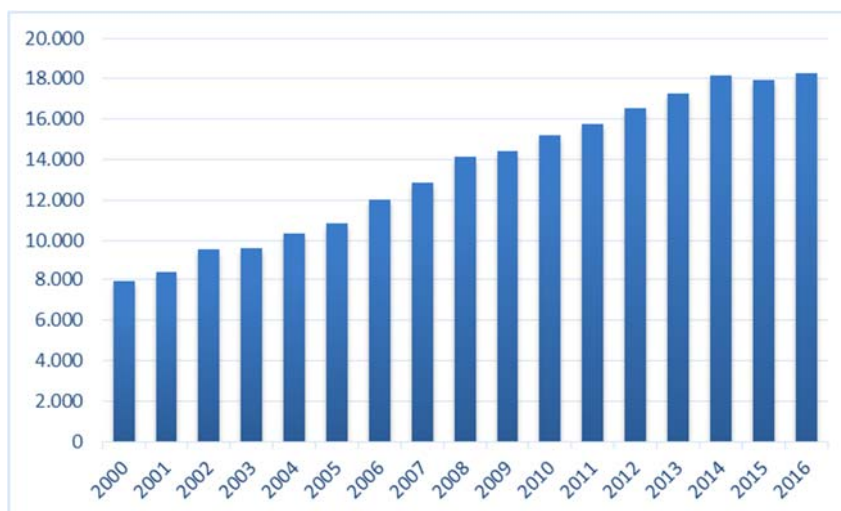
In Nederland worden veel jeugdigen door familieleden of bekenden opgevoed wanneer dat door omstandigheden thuis niet mogelijk is. Wanneer bij deze informele zorg geen jeugdhulp- of pleegzorgorganisatie betrokken is, heet dit formeel geen pleegzorg. Deze informele zorg valt daarom buiten het bestek van deze factsheet.

DEZE FACTSHEET BESTAAT UIT DRIE ONDERDELEN:

- A. Cijfers & trends in 2016
- B. Het verhaal achter de cijfers
- C. Terminologie

A. CIJFERS & TRENDS IN 2016

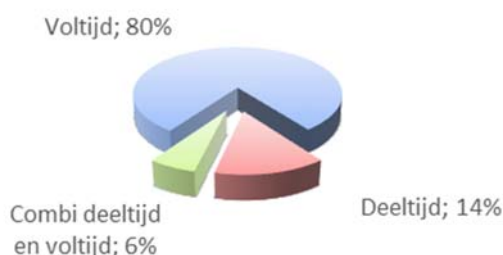
In 2016 hebben 21.685 jeugdigen voor korte of langere tijd gebruik gemaakt van pleegzorg. Op 1 januari 2016 woonden in Nederland 17.934 jeugdigen bij pleegouders. In 2016 zijn 4.839 jeugdigen in pleegzorg ingestroomd en hebben 4.516 jeugdigen de pleegzorg verlaten. Op 31 december verbleven 18.275 jeugdigen bij pleegouders. De instroom in pleegzorg is iets groter dan de uitstroom. Zoals uit grafiek 1 blijkt, stabiliseert de groei van de pleegzorg.

GRAFIEK 1: TOTAAL AANTAL PLEEGKINDEREN OP PEILDATUM 31 DECEMBER 2000 – 2016

PLEEGZORG VARIANTEN

80% van de nieuwe pleegzorgplaatsingen in 2016 betreft voltijdpleegzorg en 14% van de plaatsingen betreft deeltijdpleegzorg, meestal in weekenden en/of vakanties. Met de inzet van deeltijdpleegzorg ter ontlasting van (pleeg)ouders kan een uithuisplaatsing of het voortijdig afbreken van een pleegzorgplaatsing ('breakdown') worden voorkomen. Bij 6% van de nieuwe plaatsingen gaat het om een combinatie van deeltijd- en voltijdpleegzorg¹.

GRAFIEK 2: INSTROOM JEUGDIGEN IN PLEEGZORG IN 2016, NAAR SOORT(EN) OPVANG

48% van de pleegkinderen vond in 2016 onderdak bij bekenden: bij, grootouders, tantes en ooms, onderwijzers of burens. Deze vorm van pleegzorg heet netwerkpleegzorg: er is sprake van een hulpvraag en van begeleiding van de pleegouders in verband met complexe problematiek bij het kind of in de opvoedingssituatie. Van de lopende plaatsingen woont 48% van de pleegkinderen bij familie of bekenden. Het afgelopen jaar is het percentage netwerkpleegzorg gegroeid, zowel bij de nieuwe instroom als bij de lopende plaatsingen. De inzet van de Jeugdwet om hulp dichtbij, in het eigen netwerk van jeugdigen en hun ouders te zoeken, blijkt effectief.

DUUR VAN VERBLIJF

Een deel van jeugdigen maakt voor korte tijd gebruik van pleegzorg in de *hulpverleningsvariant* (zie kader: C. Terminologie op laatste bladzijde). In deze variant wordt onderzocht of het pleegkind weer bij de eigen ouder(s) kan wonen en wordt gericht toegewerkt naar een terugplaatsing in het eigen gezin. Jeugdigen in de *opvoedingsvariant* wonen voor lange tijd bij pleegouders. In deze variant is het doel om continuïteit, opvoedingszekerheid en optimale ontwikkelingskansen voor het pleegkind te creëren en is het de bedoeling dat het pleegkind tot volwassenheid opgroeit bij pleegouders. Van alle jeugdigen die in 2016 pleegzorg hebben verlaten, woonde 51% langer dan een jaar bij pleegouders, waarvan 33% langer dan 2 jaar.

TABEL 1: VERBLIJFSDUUR VAN DE JEUGDIGEN DIE PLEEGZORG IN 2016 HEBBEN VERLATEN

Korter dan 4 weken	11%
1 - 3 maanden	11%
3 - 6 maanden	11%
6 - 12 maanden	16%
1 - 2 jaar	18%
Langer dan 2 jaar	33%

LEEFTIJDEN

Pleegzorg is een vorm van jeugdhulp die voor jeugdigen van alle leeftijden bij een uithuisplaatsing wordt ingezet. 3% van de pleegkinderen maakte op 31 december gebruik van voortgezette pleegzorg na hun 18-de verjaardag; dat zijn 550 jeugdigen.

TABEL 2: LEEFTIJDEN VAN PLEEGKINDEREN

Leeftijd	Jeugdigen die in 2016 bij pleegouders zijn geplaatst	Alle pleegkinderen die op 31 december 2016 bij pleegouders woonden
0 - 4 jaar	32%	14%
5 - 11 jaar	35%	42%
12 -14 jaar	15%	21%
15 - 17 jaar	17%	20%
18 jaar en ouder	1%	3%

In 2016 zijn iets meer meisjes dan jongens bij pleegouders geplaatst: 51% meisjes tegenover 49% jongens.

¹ Jeugdigen die gebruik maken van twee pleegzorgvarianten tellen in het totaaloverzicht van jeugdigen die gebruik maken van pleegzorg één keer mee.

VRIJWILLIG OF JEUGDBESCHERMING

Bij 64% van de jeugdigen die bij pleegouders wonen is er sprake van een jeugdbeschermingsmaatregel: voor 27% van de pleegkinderen is dat een Onder Toezicht Stelling (OTS) en voor 37% van de pleegkinderen ligt de voogdij bij een Gecertificeerde Instelling. 26% van de pleegkinderen verblijft bij pleegouders in het kader van vrijwillige hulpverlening, dat wil zeggen zonder jeugdbeschermingsmaatregel. Bij 10% van de pleegkinderen is er sprake van pleegoudervoogdij. Eén of beide pleegouder(s) hebben dan de voogdij over hun pleegkind, met behoud van een pleegcontract, een pleegvergoeding en begeleiding.

Er is sprake van een afname van het aantal pleegkinderen met een OTS en een toename van het aantal pleegkinderen waarbij de voogdij bij de Gecertificeerde Instelling of bij de pleegouder(s) ligt. Dit is in lijn met uitgangspunten van de Wet herziening kinderbeschermingsmaatregelen die in 2015 in werking is getreden. In deze wet staat de continuïteit in de opvoeding centraal. Tevens richt de wet zich op het wegnemen van onduidelijkheid over het doel en de duur van de plaatsing bij pleegouders. Dat betekent dat sneller duidelijkheid is voor pleegkinderen en (pleeg)ouders en wordt overgegaan tot gezag beëindiging.

UITSTROOM

In 2016 hebben 4.516 jeugdigen pleegzorg verlaten. Het overgrote deel van de plaatsingen, namelijk 74%, is volgens plan beëindigd. 14% van de plaatsingen is voortijdig beëindigd, in overeenstemming tussen cliënt, de pleegzorgorganisatie en de verwijzer (gemeente of jeugdbescherming). In een klein deel van de gevallen is de zorg eenzijdig voortijdig beëindigd: 4% door de cliënt en 3% door de pleegzorgaanbieder. Tot slot is de zorg in 5% van de gevallen door externe omstandigheden of door overmacht beëindigd. Het gaat dan meestal om een verhuizing en overdracht naar een andere pleegzorgaanbieder.

WACHTEN OP PLEEGZORG

Op 31 december 2016 wachtten 360 jeugdigen op pleegzorg. Voor hen is nog geen bemiddeling gestart. 28% van de jeugdigen die wacht op een plaatsing bij pleegouders is 12 jaar of ouder. Ruim 45% van de jeugdigen wacht op deeltijdpleegzorg. Op 31 december was voor 576 jeugdigen de aanvraag voor plaatsing bij pleegouders in behandeling bij een pleegzorgorganisatie. Voor hen wordt een passend pleeggezin gezocht: de bemiddeling is gestart, maar een plaatsing is nog niet (definitief) rond.

PLEEGOUDERBESTAND

In totaal zetten 16.647 pleeggezinnen zich in voor de opvang van 21.685 pleegkinderen. In 2016 zijn 2.471 nieuwe pleegouders geaccepteerd. In 2016 zijn 2.875 pleegouders gestopt: 1.699 netwerkpleegouders en 1.176 bestandspleegouders. Voor het eerst sinds 2011 is de uitstroom van pleegouders groter dan de instroom.

	PLEEGOUDERS		PLEEGKINDEREN
	Belangstellenden die informatie hebben aangevraagd	Geaccepteerde (nieuwe) pleegouders	Op 31 december
2004	4.702	1.646	10.320
2005	4.742	2.225	10.845
2006	7.836	2.952	12.042
2007	6.301	3.142	12.853
2008	7.626	3.022	14.122
2009	7.689	2.941	14.408
2010	5.470	2.991	15.206
2011	16.203	2.853	15.778
2012	10.938	3.066	16.530
2013	10.785	3.325	17.247
2014	9.852	3.084	18.175
2015	12.408	2.919	17.934
2016	8.469	2.471	18.275

TABEL 3: PLEEGZORCIJFERS 2004 –2016: AANMELDINGEN VAN PLEEGOUDERS EN PLAATSINGEN VAN PLEEGKINDEREN

B. HET VERHAAL ACHTER DE CIJFERS

CAMPAGNE SUPERGEWONE MENSEN GEZOCHT

In september 2015 is de campagne 'Supergewone mensen gezocht' van start gegaan met als doel het vergroten van de naamsbekendheid van pleegzorg en het werven van nieuwe pleegouders. Dankzij deze campagne hebben in 2015 veel mensen een informatiepakket over pleegzorg opgevraagd en een informatieavond bezocht. Maar het aantal mensen dat zich vervolgens aanmeldt voor een

voorbereidingsprogramma is in 2016 aanzienlijk teruggelopen. In 2016 zijn 2.471 nieuwe pleeggezinnen geaccepteerd. Dat is 15% minder dan in 2015. Er is een onderzoek gestart naar de oorzaak hiervan en om meer inzicht te krijgen in de beweegredenen van mensen die geen verdere stappen te zetten in de procedure om pleegouder te worden nadat zij een informatieavond hebben bezocht.

JEUGDWET

In de Jeugdwet is vastgelegd dat jeugdigen die (tijdelijk) niet thuis kunnen wonen bij voorkeur in een gezinsomgeving worden geplaatst. Hiermee is er een wettelijke basis voor het beleid dat al een aantal jaren geleden is ingezet, waarbij de jeugdhulp wordt omgebouwd en jeugdigen minder in groepen worden geplaatst en vaker in pleegzorg of andere kleinschalige gezinsvormen. In 2016 heeft dit niet geleid tot een verdere groei van de pleegzorg. Het aantal jeugdigen dat bij pleegouders woont is gestabiliseerd. Er is sprake van een grote diversiteit in de tarieven waarvoor gemeenten pleegzorg inkopen. Er zijn gemeenten die in 2016 hun tarieven in positieve zin hebben bijgesteld. De verschillen tussen de gemeenten qua (inkoop)afspraken zijn echter toegenomen en er blijft een grote variëteit in wat al dan niet onderdeel is van het pleegzorgtarief, zoals bijvoorbeeld de vergoeding van bijzondere kosten aan pleegouders en extra hulp aan de ouders van een pleegkind. Het stelsel van verantwoording en afrekening met veel verschillende gemeentes is ingewikkeld en arbeidsintensief.

VRAAG EN AANBOD

Voor een succesvolle plaatsing is een zorgvuldige matching tussen pleegkind en pleegouders belangrijk. 'Vraag' en 'aanbod' sluiten kwalitatief nu onvoldoende op elkaar aan. Er is een tekort aan pleegouders voor jeugdigen van 10 jaar en ouder en voor broertjes en zusjes die bij voorkeur samen in één pleeggezin geplaatst moeten worden. Ook voor intensievere vormen van deeltijdpleegzorg en voor jeugdigen met ernstige emotionele-, hechtings- en/of gedragsproblemen blijft het moeilijk om geschikte pleeggezinnen te vinden. Mede door de transformatie van de jeugdhulp worden er meer inspanning verricht om een uithuisplaatsing te voorkomen. Dit leidt tot meer deeltijd-aanmeldingen waarbij de gevraagde periode bij pleegouders intensiever is (bijvoorbeeld 3 à 4 dagen per week of meer dan 2 weekenden per maand). Veel pleegouders willen of kunnen dit niet bieden.

Om de draagkracht van pleegouders te vergroten zijn goede begeleiding en het versterken van de opvoedvaardigheden van pleegouders belangrijk. Voor een aantal jeugdigen is plaatsing bij pleegouders echter niet haalbaar of gewenst door de complexiteit van de problemen. Bij deze jeugdigen wordt gekeken of die in een kleinschalige gezinsomgeving kunnen worden geplaatst met professionele opvoeders, zoals in een gezinshuis.

C. Terminologie

In de landelijk geformuleerde visie op pleegzorg zijn twee pleegzorgvarianten benoemd: de *hulpverleningsvariant* en de *opvoedingsvariant*. De achterliggende gedachte is dat alle betrokkenen in de pleegzorg, het pleegkind, diens ouders en pleegouders, snel duidelijkheid krijgen over de termijn en het doel van de plaatsing.

Bij de *hulpverleningsvariant* is het doel om de oorspronkelijke opvoedingssituatie te herstellen. Binnen een vooraf gestelde termijn van een half jaar tot een jaar wordt intensief met de ouders van het pleegkind samengewerkt. Als blijkt dat er geen mogelijkheden zijn om de jeugdige terug bij diens ouders te plaatsen, wordt de hulpverleningsvariant omgezet naar de opvoedingsvariant binnen pleegzorg (in hetzelfde of in een ander pleeggezin) of wordt doorgeplaatst naar een andere vorm van jeugdhulp. De hulpverleningsvariant kan ook starten als crisispleegzorg wanneer de situatie zo ernstig is dat een jeugdige acuut uit huis moet worden geplaatst.

In de *opvoedingsvariant* wordt een pleegkind voor langere tijd door pleegouders opgevoed. Het doel van de plaatsing is om continuïteit, opvoedingszekerheid en optimale ontwikkelingskansen voor het pleegkind te creëren. Contact met de ouders blijft, waar mogelijk, bestaan. Daarbij bestaat de mogelijkheid dat pleegouders de voogdij krijgen, met behoud van pleegcontract, pleegvergoeding en begeleiding.

Tot slot is er de *deeltijdpleegzorg*. Die omvat verschillende mogelijkheden om pleegzorg als aanvulling op de dagelijkse zorg en opvoeding van een jeugdige in te zetten, zoals steun- of meeleeftgezinnen die een aantal uren of dagdelen per week voor een pleegkind zorgen of bijvoorbeeld in het weekeinde of in de vakanties. Deze variant wordt veel gebruikt als preventieve hulp voor jeugdigen die thuis wonen, maar waar de zorg en opvoeding voor de ouders zwaar vallen. Zo kan een definitieve uithuisplaatsing worden voorkomen. Deeltijdpleegzorg kan ook worden ingezet voor jeugdigen die in een groep wonen of ter ontlasting van een ander pleeggezin.

Algemene informatie over pleegzorg en pleegouderschap staat op www.pleegzorg.nl.